

Світлана ВЕЛЕЩУК

ΑΑΙ 2Í 2ΝΘΒΑΘΕΑÍ ÈÈ Ì ΑÍ ΑΑÆÌ ΑÍ Ò:
 ΝΟΟÍ 2ΝÍ 2 ÒΒΔΑΕÒΔΒΕΝΘÈÈÈ ÒΑ Ì ΝÍ Ì ΑÍ 2 ÇΑΑΑΑÍ Í Β

Порушено проблему визначення основних дефініцій поняття «адміністративний менеджмент». Визначено суб'єкти та об'єкти адміністративного менеджменту. Розглянуто співвідношення менеджменту та адміністрації організації. Означено сутісні характеристики адміністративного менеджменту та його основні завдання.

Raised problem of determining the basic definitions of «administrative management». The objects and objects of administrative management. The correlation of management and administration of the organization. Defined the essential characteristics of administrative management and its main task.

Входження України у світове економічне співтовариство і формування ринкових відносин зумовлює необхідність становлення нової парадигми адміністративного менеджменту та сучасного бачення ролі менеджера (управителя) з адміністративної роботи в організації. Усвідомлюється необхідність оновлення завдань, поставлених перед керівниками, та організацій відповідно до вимог, яким має відповідати демократичне суспільство з ринковою економікою.

Вітчизняна управлінська наука в своєму розвитку випустила з поля зору освоєння досягнень адміністративного менеджменту, який у країнах Заходу припав ще на початок 1950-х рр. Розвиток адміністративного менеджменту в організаціях і на підприємствах різних форм власності, в некомерційних організаціях та громадських об'єднаннях вивчався і розвивався епізодично. Крім того, фактично відсутнє загальновизнане визначення терміна «адміністративний менеджмент» і глибокі наукові дослідження, які б узагальнювали вітчизняну практику та сприяли розробленню теоретичних і практичних аспектів адміністративного менеджменту відповідно до сучасних вимог зовнішнього середовища. Зазначене актуалізує проблему визначення сутісних характеристик терміна «адміністративний менеджмент».

Аналізуючи літературні джерела за тематикою статті, виявлено, що активний розвиток адміністративний менеджмент одержав у перших роботах, пов'язаних із зародженням управлінської науки, – це праці А. Файоля, М. Вебера, Ф. Тейлора. Згодом питання адміністративного менеджменту випали зі сфери наукових досліджень. Однак зміни, які відбуваються у екзогенних та ендогенних факторах функціонування організацій, обумовили пошук і мобілізацію їхніх внутрішніх резервів, які багато в чому залежали від ефективності використання елементів адміністративного менеджменту або адміністрування їхньої діяльності. Це й зумовило значний інтерес до проблем адміністративного менеджменту.

Останніми роками з'явилися праці російських науковців, присвячених проблемі адміністративного менеджменту. Так, до наукових робіт, які доволі глибоко розглядають зміст і особливості адміністративного менеджменту, слід зарахувати праці О. В. Райченко, І. Адізеса та А. Н. Фомичева.

Що стосується досліджень адміністративного менеджменту в україномовних літературних джерелах, то проведений огляд наукових видань свідчить про відсутність ґрунтовного вивчення цього питання вітчизняними вченими. До праць українських науковців можна зарахувати навчальний посібник Б. В. Новікова, Г. Ф. Сініока та П. В. Круша «Основи адміністративного менеджменту», в якому розглянуто основи управлінської діяльності, зокрема особливості адміністративно-державного управління та перспективи формування української школи державного адміністрування. Окремі спроби розкриття сутності понять «адміністрування» та «менеджмент» з позиції розмежування цих двох термінів за функціональними характеристиками висвітлено у науковій публікації І. С. Смирнової. О. М. Антіпов приділив увагу визначенню ролі та місця адміністративного управління в системі менеджменту. Однак

зауважимо, що трактування терміна «адміністративний менеджмент» у працях російських та вітчизняних науковців дещо різняться, тому метою статті є визначення основних дефініцій поняття «адміністративний менеджмент», що дасть змогу сформувати систему адміністративного менеджменту і проводити наукові дослідження у цьому напрямку.

Сучасна наукова управлінська думка подає різні визначення поняття «адміністративний менеджмент». Д. Бодді і Р. Пейтон [1, с. 766] вважають, що адміністративний менеджмент (administrative management) – це управління, що спирається не стільки на особисті якості індивідів, скільки на інститути і встановлений порядок. Дослідники-науковці у сфері управління Е. Ферейра, А. Ерасмус і Д. Гроуневальд у своїй праці роз'яснюють термін «адміністративний менеджмент», визначаючи його як функцію, яка виконується в організації, підрозділі або відділі, що є структурною складовою організації. До ключової компетенції адміністративної функції автори зараховують управління інформацією, яка має бути своєчасною, адекватною і точно наданою менеджерам усіх рівнів управління, що дасть їм змогу приймати важливі рішення [2].

Р. Ч. Девіс зазначає, що адміністративний менеджмент – «...сфера управління, що займається цілями, функціями і проблемами організаційних компонентів як єдиного цілого». Це визначення охоплює всі структурні одиниці – від корпорації загалом до невеликого підрозділу або сектору у відділі. Продовжуючи думку згаданого вченого, польський науковець С. Ковалевскі у своїй праці «Научные основы административного управления» зазначає, що «... для науки про адміністративне управління такою сферою будуть різні підрозділи апарату державного управління й у невеликому ступені – органи влади (останні – лише у випадку виконання ними функцій явно адміністративного характеру)» [3, с. 11].

Російський автор А. Н. Фомічов у навчальному посібнику «Адміністративний менеджмент» визначає адміністративний менеджмент як один з основних напрямів сучасного менеджменту, що вивчає організаційно-розпорядницькі форми управління [4, с. 31].

Адміністративний менеджмент – це сучасний стиль управління, що принципово відрізняється від бюрократичних форм і методів, побудований на засадах демократії з мінімізованим втручанням держави в усі сфери суспільного буття, за винятком надання відсутніх на ринку послуг [5, с. 12].

У словнику термінів і понять з державного управління адміністративний менеджмент визначено як так зване «адміністративно-державне управління» [5, с. 23–26]. Адміністративний менеджмент – суспільна наука, яка вивчає державне управління, управлінські процеси, взаємовідносини між органами виконавчої влади, а також їх взаємодію із зовнішнім середовищем [6, с. 8].

Аналіз існуючих визначень досліджуваного терміна в управлінській науковій думці засвідчує те, що в науковій літературі використовується кілька трактувань терміна «адміністративний менеджмент». В одному випадку ця дефініція визначається як організаційна діяльність у сфері управління соціально-технічними системами, в другому – адміністративний менеджмент трактується як наука, що вивчає процеси управління лише в державних органах влади.

Для досягнення поставленої мети в дослідженні обраної проблеми розглянемо походження словосполучення «адміністративний менеджмент». Для цього доцільним є конкретизація змісту терміна «адміністративний менеджмент».

Адміністративний – це той, що пов'язаний з управлінням, адміністрацією [7, с. 23]. В «Етимологічному словнику» зазначається, що терміни «адміністративний», походять від латинського «administratio», що означає «прислужування, допомога, керування» і є похідними від дієслова «administro» – «прислугую, допомагаю, керую, завідую», утвореного за допомогою префікса «ad-» («при-, до-») і дієслова «ministro» («служу, керую»), що походить від «minister» – «слуга, помічник» [8, с. 49]. Адміністративний у широкому значенні – це той, що пов'язаний загалом з управлінською діяльністю, у вузькому розумінні – той, що пов'язаний з бюрократичним методом управління та виконанням управлінських рішень.

Термін «адміністративний» бере початок від поняття «адміністрація». Адміністрація (лат. «administratio» – «управління, керівництво») – це: 1) сукупність органів, що здійснюють функції управління; 2) посадові особи управління, керівний склад установи, організації, підприємства; 3) розпорядники, відповідальні улаштовувачі будь-чого [7, с. 23–24].

У вітчизняній практиці управлінський апарат організації називають адміністрацією. Адміністрація має здійснювати офіційне представлення організації в зовнішньому середовищі й безпосередньо управляти її цілеспрямованим функціонуванням, забезпечуючи взаємодію із структурними підрозділами.

Під «адміністрацією» традиційно прийнято вважати управлінську діяльність державних органів та організаційну діяльність у сфері управління. До управлінської діяльності державних органів слід зарахувати відповідну діяльність виконавчих органів рад, що виконують державні функції, які характеризуються такими рисами: діють за дорученням держави, яка законодавчо визначає їхній правовий статус, і виступають активними учасниками вироблення та реалізації державної політики; утворюються в порядку, встановленому Конституцією України і відповідними законами; забезпечують реалізацію завдань та функцій держави; у межах власного правового статусу виступають від імені держави та за її дорученням, є її офіційними представниками. У багатьох зарубіжних демократичних державах до розглянутого в цьому контексті терміна «адміністрація» зазвичай додається прикметник «публічна», яке окреслює межі відповідного складного визначення, відокремлюючи суб'єкти публічного права від суб'єктів приватного права [9, с. 10]. У словнику термінів і понять з державного управління визначено, що публічна адміністрація – це сукупність державних і недержавних суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є: а) органи виконавчої влади; б) виконавчі органи місцевого самоврядування [4, с. 168–169].

Останнім часом у науковій літературі з державного управління широко використовуються терміни «публічний адміністративний менеджмент», так зване «адміністративно-державне управління».

Можна погодитися з автором [9, с. 14–15] який стверджує, що англійський термін «public administrative management», на який автори посилаються у своїй роботі [10, с. 23–26], в дослівному перекладі означає не що інше, як «публічний адміністративний менеджмент». Слово «public» у цьому контексті лише визначає, що адміністративний менеджмент застосовується в органах публічної (неточний переклад – державної) влади. Проте адміністративний менеджмент застосовується також на промислових, сільськогосподарських, торговельних та інших підприємствах, у банках, страхових компаніях, лікувальних, навчальних та інших установах та громадських об'єднаннях. Однак автори за сутнісною характеристикою пов'язують поняття «адміністративний менеджмент» тільки з адміністративною діяльністю органів публічної влади. Автор [9] зазначає, що публічний адміністративний менеджмент («public administrative management») – вже поняття державного управління та місцевого самоврядування або, як прийнято позначати відповідне соціальне явище в демократичних країнах, – публічного адміністрування («public administration» – так подається точний переклад англійською мовою поняття «організаційно-виконавська діяльність органів публічної влади»). Публічне адміністрування включає також правове регулювання суспільних відносин, використання економічних інструментів для створення сприятливих умов ведення економічної діяльності. Адміністрування (адміністративний менеджмент) в органах публічної влади пов'язане з їхньою внутрішньою діяльністю, насамперед з регламентацією процесів діяльності, плануванням роботи, контролем виконанням, управлінням персоналом цих органів [9, с. 15].

Очевидно, що суб'єкти публічного сектору здійснюють організаційну діяльність у сфері управління, яке передбачає упорядкування внутрішньоорганізаційних процесів, функціональний, професійно-кваліфікаційний і посадовий поділ управлінської праці, структури управління, вимоги до персоналу та результатів його діяльності. Всі ці питання стають предметом організаційної діяльності у сфері управління і передбачають встановлення певних регламентів роботи, норм управлінської праці і професійно-кваліфікаційних характеристик посад, а також затвердження організаційних структур, штатних розкладів, відповідних положень про підрозділи, посадових інструкцій, правил внутрішнього трудового розпорядку, а також укладення трудових та колективних трудових договорів.

Із зазначеного можна зробити висновок, що публічна адміністрація як сукупність державних суб'єктів реалізовує завдання та функції держави у межах власного правового статусу, а організаційну діяльність (адміністрування) у сфері управління державними суб'єктами здійснюють посадові особи.

Компетентним органом, який уповноважений здійснювати зазначенні організаційні процеси у сфері управління, є адміністрація організації. В наукових джерелах терміном «адміністрація» також визначено об'єднання посадових осіб і органів, які очолюють організацію. Це визначення суб'єкта організаційного управління (адміністрування) є найбільш широким, пов'язане з організаційною діяльністю адміністрації в сфері управління організаціями публічного права та суб'єктів господарювання усіх форм власності. Проте доволі поширеним нині є явище ототожнення адміністрації та її організаційної діяльності у сфері управління (адміністрування) з управлінською системою організації загалом, тобто з менеджментом.

Класичне визначення терміна «адміністрування» характеризує це явище як управлінську діяльність керівника та органів управління загалом, яка базується на силі влади і здійснюється переважно через накази і розпорядження.

Адміністрування у науковій літературі визначається як: 1) управління; 2) формально-бюрократичне управління, що здійснюється лише через накази і розпорядження, командування. Визначення поняття «адміністрування» як управління зосереджує увагу насамперед на бюрократичних методах його реалізації: наказ, розпорядження. Адміністративна діяльність – структуризація робіт, співвідношення часу та завдань, кваліфікований відбір та підготовка кадрів, винагорода за кінцевий результат [11, с. 65].

Таким чином, адміністративна діяльність – це діяльність працівників апарату управління, які здійснюють її у межах визначеної посади. Відповідно до поділу управлінської праці це означає, що первинною структурно-функціональною одиницею в системі управлінської праці є посадова діяльність індивіда, тобто адміністративна діяльність розглядається з позиції аналізу системи «посада-працівник». Відправним пунктом дослідження посади як управлінської категорії є виявлення її основних системних характеристик: структури, зв'язків, функцій, організації тощо [12, с. 37].

Зазначений підхід до розмежування понять зумовлює застосування поняття «адміністрування», «адміністративна діяльність» або ж «адміністративний менеджмент» як синонімів, зміст яких зводиться до об'єднуючого комплексу організаційно-методичних функцій, що забезпечують виконання повноважень менеджменту.

Суб'єктом адміністрування є посадова особа, яка має визначений комплекс повноважень, який дозволяє йому досягати намічених цілей.

До об'єктів адміністрування належать: відносини (установи, реєстрації, комунікації, субординації, взаємодії, розробки, побудови, розмежування, обмеження, ліквідації, корпоративні); зв'язок (інформації, комутації, ієрархії, компетенції, кооперації, лінійності, функціональності, централізації, сегментації, дослідження, перевірки, відповідальності, звітності); функції (стратегічні, загальні, конкретні, прикладні, локальні, спеціальні, допоміжні); процедури (планування, розробки, пропозиції, затвердження, розподілу, реалізації, контролю виконання, стимулювання, реорганізації); норми (взаємозв'язку, кореспонденції, відповідальності, підпорядкованості, повноважень, розподілу, керованості); документи (статути, договори, положення, регламенти, норми, акти, правила, порядки, інструкції, рекомендації, допуски, квоти); структури (лінійні, функціональні, лінійно-функціональні, штабні, матричні, програмно-цільові, мережеві); органи (дирекції, департаменти, управління, комплекси, філії, станції, виробництва, цехи, модулі, підрозділи, відділи, бюро, лабораторії, сектори, групи, бригади, ланки, посади); форми (угоди, корпорації, холдинги, товариства, компанії, кооперативи, товариства).

Адміністративний менеджмент як різновид менеджменту спрямований на організацію різних організаційних процесів і управління ними. Слід зазначити, що адміністрацію організації формують не всі керівники структурних підрозділів, до адміністрації не належать лінійні та функціональні керівники середнього і практично всі керівники виробничих та управлінських підрозділів нижнього рівня. Співвідношення менеджменту та адміністративного менеджменту відображає рис 1.

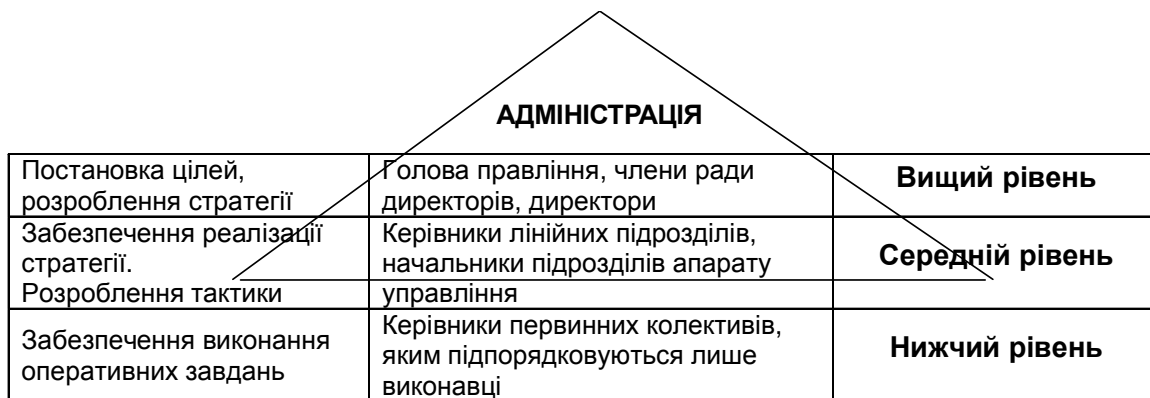

Рис. 1. Співвідношення менеджменту та адміністрації організації [7, с. 40]

Зображена на рис. 1. конфігурація дає змогу чітко визначити належність складу керівників верхнього і частково середнього рівнів як менеджменту, так і адміністрації організації. Відповідно, всі фахівці та виконавці верхнього рівня управління організації безпосередньо належатимуть до її адміністрації.

Фахівці та виконавці управлінських підрозділів верхнього рівня не лише становлять більшість співробітників адміністрації, й на практиці визначають зміст її діяльності. Адміністративний менеджмент охоплює діяльність керівників, функціональних фахівців і виконавчих органів управління, що забезпечується, як правило, верхнім рівнем управління організації.

Адміністративний менеджмент, окрім власне управління організацією, передбачає виконання таких основних завдань: регламентація; розпорядження; інформаційне забезпечення; контроль виконання визначених завдань працівниками; супровід документообігу і діловодства.

Загалом основні завдання адміністративного менеджменту та його взаємозв'язок з управлінською системою можна подати так (рис. 2).

Рис. 2. Складові адміністративного менеджменту [7, с. 42]

Наведені на рис. 2 завдання адміністрування дають змогу розкрити його доволі складний зміст, що зумовлює відповідну взаємодію в адміністрації організації. Завдання адміністративного менеджменту виконує не лише адміністрація, а й менеджмент організації, керівники виробничих і управлінських підрозділів нижнього рівня. Якщо для менеджменту організації адміністративний менеджмент є штатним інструментом дії, то для керівників нижнього рівня адміністративні повноваження встановлюються або делегуються відповідно до завдань, які виконуються.

На нижньому рівні управління функції менеджменту та адміністрації об'єднує керівник та відповідно делегує безпосереднім підлеглим. У зазначеному контексті адміністрація і система, що управляє, загалом спрямовує дії на керовану систему організації.

Опираючись на викладене вище, адміністративний менеджмент можна визначити як управлінську діяльність, що ґрунтується на адміністративних методах, функціях, принципах та засадах управління всередині трудового колективу організації, що спрямована на вирішення зовнішніх завдань, створення в колективі найкращих умов для цього, та має спрямованість на досягнення цільових орієнтирів, забезпечення стійкості організації в зовнішньому середовищі.

Оскільки управління об'єктивно необхідне для ефективного функціонування будь-якої організації, то в цьому контексті сфера адміністративного менеджменту торкається підприємств та організацій різних форм власності, державних організацій та установ, органів місцевого самоврядування, некомерційних організацій, громадських об'єднань.

Отже, адміністративний менеджмент є функціональним підвидом управління, аналогічно як і фінансовий менеджмент, стратегічний менеджмент, ризик-менеджмент, кадровий менеджмент тощо, який увібрав певні специфічні ознаки управлінської діяльності, відмінні від інших видів управління, і може стати предметом подальших досліджень.

Література

1. Бодди Д. *Основы менеджмента* / Д. Бодди, Р. Пэйтон ; пер. с англ. ; под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 816 с.
2. Ферейра Е. *Administrative Management. – Second edition.* / Е. Ферейра, А. Ерасмус, Д. Гроуневальд / Cape Town, South Africa: Juta & Company Ltd., 2009. – 480 с.
3. Ковалевски С. *Научные основы административного управления* / С. Ковалевски ; пер. с польск. ; под ред. Л. Н. Качалиной. – М. : Экономика, 1979. – 232 с.
4. Фомичев А. Н. *Административный менеджмент : учеб. пособ.* / А. Н. Фомичев. – М. : Изд.-торг. корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 228 с.
5. Малиновський В. Я. *Словник термінів і понять з державного управління* / В. Я. Малиновський. – К. : Центр сприяння інститут. розвитку держ. служби, 2005. – 254 с.
6. *Конспект лекцій «Адміністративний менеджмент» [Електронний ресурс] // Бібліотека економіста. – Режим доступу : <http://library.if.ua/books/3.html>.*
7. Райченко А. В. *Административный менеджмент* / А. В. Райченко. – СПб. : Питер, 2009. – 416 с.
8. *Словарь иностранных слов. – 7-е изд., перераб.* – М. : Рус. язык, 1990. – 624 с.
9. *Конспект лекцій «Адміністративний менеджмент» [Електронний ресурс] // Бібліотека економіста. – Режим доступу : <http://management.fem.sumdu.edu.ua/index.php/ua/methodpart/9>*
10. Новіков Б. І. *Основы административного менеджменту : навч. посіб.* / Б. І. Новіков, Г. Ф. Сініок, П. В. Круш. – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – 560 с.
11. Армстронг М. *Управление эффективностью работы* / М. Армстронг, А. Барон ; пер. с англ. – М. : НИРРО, 2005. – 409 с.
12. *Основы менеджменту : навч. посіб.* / за ред. В. С. Верлоки, І. Д. Михайлова. – Харків : Основы, 1996. – 352 с.